

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА

LIBRA

ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЦЕНТРУ АНТИКОЗНАВСТВА ТА МЕДИЄВІСТИКИ

Випуск VI

до 40-річчя науково-педагогічної діяльності

І. В. Немченко

Одеса
ОНУ
2022

УДК 94(100)“-04/17”(08)
L53

Рецензенти:

С. Б. Сорочан – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна;

В. М. Хмарський – доктор історичних наук, професор кафедри історії України Одеського національного університету імені І. І. Мечникова.

Наукові редактори **О. М. Луговий та В. В. Чепіженко**

Рекомендовано до друку Вченою радою
факультету історії та філософії ОНУ імені І. І. Мечникова.
Протокол №1 від 9.09.2022

L53 **Libra**: збірка наукових праць Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова / під ред. О. М. Лугового та В. В. Чепіженка. Вип. VI. – Одеса: Одеський національний університет імені І. І. Мечникова. 2022. – 172 с.
ISBN 978-617-689-545-9

У шостому випуску збірки «Libra» представлено результати наукових досліджень співробітників та друзів Центру антикознавства та медієвістики, Одеського національного університету імені І. І. Мечникова, присвячені різним аспектам історії Європи від античності до раннього модерного часу.

УДК 94(100)“-04/17”(08)

ISBN 978-617-689-545-9

© Центр антикознавства та
медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова

О. В. Стасюк

ПРИМУС ДО ШЛЮБУ У РЕЕСТРАХ АПОСТОЛЬСЬКОГО ПЕНІТЕНЦІАРІЮ (1431-1503)

Коли йдеться про примус до шлюбу у Середньовіччі, мабуть, найперше уявляємо дівчинку, яку батьки чи недобрі родичі видають заміж за багатого старого чоловіка заради його грошей чи статусу. Однак історія, записана у реєстри Апостольського Пенітенціарію 31 березня 1493 року, іде врозрив із нашою уявою. Жертвою примусу виявився дорослий чоловік, Георгій Хольцапфель із Аугсбурзької дієцезії (південь Німеччини). Бувши неодруженим, він таємно тримав конкубіну Анну і зовсім не мав наміру із нею шлюбитися. Жінка вирішила взяти долю у свої руки. Одного дня Анна найняла трьох чи чотирьох чоловіків, – Георгій не зміг згадати точно, – і вони, перестрівши чоловіка у гаю, залякали його, аби він одружився з Анною. Під впливом страху чоловік таки пошлюбив жінку, але згодом відкидав дійсність цього шлюбу, адже той був вчинений із примусу, і завжди говорив, що хоче побратися з іншою жінкою. Георгій звернувся до Апостольського Пенітенціарію, аби його шлюб був визнаним недійсним, і отримав цей дозвіл¹.

Здавалось би, така історія має бути винятком у джерелі, однак статистика показує інше. Реєстри Апостольського

¹ RPG VIII.3272: “Georgius Holtzapfel laic. August. dioc. [exponit,] quod postquam ipse olim quandam Annam mul. August. dioc. pluries actu fornicario carn. cognoverat illamque ad tempus in concubinam tamquam secretam tenuerat, prefata mul. cum piens, quod ipse Georgius cum ea matrim. contraheret, quosdam tres vel quatuor viros sibi adiunxit et ad ipsum Georgium cum ipsis accessit, qui ipso exp. in nemore solo reperto illum ut cum ipsa mul. matrim. contraheret instanter requisierunt eumque ad hoc per verba minatoria compulerunt; unde exp. potentie dictorum virorum resistere non valens matrim. cum ipsa mul. per vim et metum, que cadere poterant in constantem, contraxit; cum autem exp. cessante metu sic contractum matrim. gratum neque ratum habuerit, immo illud semper reclamavit cupiatque cum alia mul. matrim. contrahere (...); supplicator pro parte exp. de decl. ipsum nullo vinculo matrim. prefate mul. astrictum esse, sed cum aliqua alia mul. matrim. contrahere posse cum git. prol. suscipiende.”

Пенітенціарію насправді досить громіздкі і публікуються лише зараз за регіонами, тому для дослідження був обраний реєстр справ із Центральної Європи (здебільшого, сучасної Австрії, Німеччини, Польщі та Чехії), із 1431 по 1503 роки, опублікований німецьким істориком Людвігом Шмугге². Він включає 82 справи примусу до шлюбу, які дійшли до вищої інстанції. З них 65% належать чоловікам, які звертаються щодо вимушених шлюбів; у чотирьох випадках пара приходила разом, і тільки 23 історії містять жінку як позивачку. До того ж, лише 17% позивачів та позивачок зазначають, що примус був у дитячому віці, тобто раніше 12 чи 14 років для дівчат та хлопців відповідно до канонічного права³. Таким чином, більшість справ стосується примусу дорослих чоловіків до шлюбу, а не юних дівчаток. Аналіз такого феномену варто почати з того, чим була ця установа і як до неї доходили справи пересічних позивачів.

Апостольський Пенітенціарій – це одна із вищих інстанцій Католицької Церкви, що існує до сьогодні. Він виник приблизно у середині XIII ст. з появою офісу папського пенітенціарія, що відповідав за відпущення найважчих гріхів від імені Папи (наприклад, убивства клірика)⁴. Головною функцією Пенітенціарію у перші десятиліття було звільнити людину від важкого гріха, якого йому не може простити місцевий священник чи навіть єпископ, з відповідним документом. У більшій перспективі поява Апостольського Пенітенціарію була наслідком двох важливих процесів у Католицькій Церкві XIII–XIV ст. По-перше, тоді сформувалися основні принципи канонічного права (записані у «Декреті Граціана» 1139 р. та книги папських листів «Liber Extra» 1234 р.), порушення яких і

² Schmutge L., ed., *Repertorium Poenitentiarie Germanicum : Verzeichnis der in den Supplikenregistern der Pönitentiarie vorkommenden Personen, Kirchen und Orte des Deutschen Reiches* : 1-8 : Eugen IV-Alexander VI : 1431 – 1503. Tübingen, Berlin.: Niemeyer - De Gruyter, 1996-2012, надалі – RPG.

³ Goldberg, J. *The Legal Persona of the Child in Gratian's Decretum* // Bulletin of Medieval Canon Law 24, 2000. P. 31-33.

⁴ Schmutge L. *Female Petitioners in the Papal Penitentiary* // Gender & History 12, 2002. P. 685-703.

розгрішалоя установою. З іншого боку, Пенітенціарій утворився в результаті стрімкої бюрократизації Церкви, адже це був період, коли кількість інституцій, посад та канонічної документації стрімко зростала⁵. Вкінці XIII ст. Пенітенціарій починає видавати папські дозволи на шлюби із кровозмішанням (як «виняток» із канонічного права у певних випадках), а у XV ст. він стає одним з основних папських офісів у Римі поруч із Ротою та Канцелярією.

Із 1409 р. відомо про перші реєстри інституції, хоча систематично вони почали записуватися лише від Папи Пія II (1458–1464)⁶. Важливість цього кроку важко переоцінити: за реєстрами можна було перевірити рішення щодо подібних справ або відновити загублений документ, якщо він втрачався. Саме завдяки реєстрам історики тепер можуть «зазирнути» всередину роботи Пенітенціарію. Щоправда, доступ до них було відкрито лише у 1983 р.: оскільки Пенітенціарій дарував розгрішення, документи довго підпадали під таємницю сповіді⁷. Масштабні публікації джерела почалися із 1992 р. (Німецький історичний інститут у Римі, керівник проєкту – Людвіг Шмугге), а у 2001 р. вийшла перша монографія Кірші Салонен про вірян шведської церкви у реєстрах⁸. В наступні роки історики із різних країн Європи долучилися до публікацій та досліджень Пенітенціарію: так, Джеймс Робертсон проаналізував справи із Шотландії, Петер Кларк та Патрік Зутші – з Британських островів, Паоло Остінеллі – з дієцезії Комо, Пірожка Нагі, Каталін Зенде та Герхард Яріц працювали над Центральною Європою⁹. У

⁵ Brundage J.A. *Medieval Canon Law*. London: Longman, 1995. p.180.

⁶ Salonen K. *Impediments and Illegal Marriages: Marriage Petitions to the Apostolic Penitentiary during the Pontificate of Pius II (1458-1464)* // *Quaderni Storici* 49, no.146, 2014. P. 534-539.

⁷ Salonen K., Schmugge L. *A Sip from the "Well of Grace": Medieval Texts from the Apostolic Penitentiary*. Washington, D.C.: The Catholic University of America Press, 2011. P. 8-9.

⁸ Salonen K. *The Penitentiary as a Well of Grace in the Late Middle Ages: The Example of the Province of Uppsala 1448–1527*. Saarijärvi: Suomalaisen Tiedeakatemia, 2001.

⁹ Детальнішу історіографію роботи над реєстрами Апостольського Пенітенціарію див. у Schmugge L. *Penitentiary Documents from*

співпраці із Торстейном Йоргенсеном, Дженіфером МакДональдом, Антоніном Калусом та іншими, ці дослідники опублікували кілька видань, присвячених насильству, шлюбом, папству та іншим темам у реєстрах Пенітенціарію¹⁰. Але попри те, що вже багато хто працював із реєстрами, багато тем, включно із примусом до шлюбу, залишилися поза ґрунтовним аналізом.

Різноманіття тем, віднайдених у джерелі, пояснюється тим, що до середини XV ст. Пенітенціарій отримав багато нових функцій і тепер мав справу із дуже різними сферами середньовічного суспільства. Кірші Салонен поділила функції установи на чотири категорії залежно від документів, що вкінці отримував позивач. Відпущення гріхів (*absolutio*) звільняло вірянина від найважчих злочинів і їх наслідків. Наприклад, канонічне право забороняло клірикам носити зброю та битися під страхом втрати усіх посад та бенефіцій, тому чимало справ із реєстрів стосується кліриків, що очищують своє ім'я та просять про поновлення своїх прав та обов'язків¹¹. Другий вид, диспенси (*dispensatio*) – це винятки із канонічного права, що могли надатися лише від імені Папи, наприклад, для шлюбу із родичем. Далі, ліцензії (*licentio*) були спеціальними дозволами: наприклад, для споживання молочних продуктів у піст, якщо вірянин мав слабке здоров'я. Нарешті, декларації (*declaratio*) звільняли позивачів від злочину чи обітниці, у які вони були втягнуті без своєї волі¹². Саме за ними приходили жертви

Outside the Penitentiary // The Long Arm of Papal Authority: Late Medieval Christian Peripheries and Their Communication with the Holy See, eds. Jaritz G., Jørgensen T., and Salonen K. Budapest; New York: Central European University Press, 2005. P. 178-180.

¹⁰ Jaritz G., Jørgensen T., and Salonen K., eds. *The Long Arm of Papal Authority: Late Medieval Christian Peripheries and Their Communication with the Holy See*. Budapest; New York: Central European University Press, 2005; Jaritz G., ed. *The Apostolic Penitentiary in Local Contexts*. Budapest and New York: Central European University Press, 2007; Jaritz G., Marinković A., eds. *Violence and the Medieval Clergy*. Budapest and New York: Central European University Press, 2010.

¹¹ Наприклад, RPG III.432.

¹² Salonen K. *Impediments and Illegal Marriages...* P. 535.

вимушених шлюбів. Варто зауважити, що ми маємо у реєстрах лише позитивні рішення: відмови та їх причини не записувались. Часом позови могли бути відхилені через невідповідний стиль подання, тому вони писалися спеціальними юристами, прокторами, яким позивачі за це додатково платили¹³. Загалом звернення до Пенітенціарію, як і до інших вищих інстанцій Католицької Церкви, було платним, хоча в теорії позивачі платили за документ, а не за ласку розгрішення від Папи¹⁴.

Очевидно, що проктори змінювали наратив справ своїх клієнтів, щоб максимально забезпечити позитивне рішення, та й самі прохачі формували розповідь так, щоб показати себе у вигідному світлі. Наталі Земон Девіс добре розібрала подібні практики через «історії помилування» (*pardon tales*). У своїй роботі, присвяченій проханням злочинців про помилування у XVI ст., вона довела, що люди наближали свої історії до середньовічних оповідок, із зачином, розвитком дії, кульмінацією, розв'язкою та художніми елементами. Говорячи про свою історію, прохач робив із неї наратив, який здатний зворушити чи вразити того, хто його читатиме¹⁵. Подібно чинили й прохачі Апостольського Пенітенціарію. Однак аналіз їхніх наративних стратегій потребує окремої статті, а в цьому дослідженні нам потрібно радше бути свідомими того, що описані у реєстрах факти можуть бути перебільшеними та поданими у такому вигляді, щоб вони гарантували позитивне рішення щодо справи.

Чому ж так важливо було отримати документ Апостольського Пенітенціарію для того, щоб розірвати

¹³ Clarke P. *Petitioning the Pope: English Supplicants and Rome in the fifteenth century* // *The Fifteenth Century XI: Concerns and Preoccupations*. ed. Clark L. Woodbridge, UK: The Boydell Press, 2012. P. 44-49.

¹⁴ Більше про фінансову складову звернень див. у Salonen K., ed. *Papal Justice in the Late Middle Ages. The Sacra Romana Rota*. London: Routledge, 2016.

¹⁵ Zemon Davis N. *Fiction in the Archives: Pardon Tales and Their Tellers in Sixteenth-Century France*. Stanford: Stanford University Press, 1987.

вимушений шлюб? Ми вже згадували вище, що Пенітенціарій виник через два процеси – бюрократизацію церкви та завершення формування основ канонічного права. Норми щодо церковного шлюбу також були цілком сформовані і не зазнавали суттєвих змін до Тридентського собору. Перш за все, основою середньовічного церковного шлюбу була згода двох осіб – це проголосив Папа Олександр III у 1170-х рр. і закріпив його послідовник Інокентій III¹⁶. Ані консумація (перший фізичний зв'язок), ані введення нареченої у будинок, ані згода родин не були відтепер ключовими для укладання шлюбу, і активні суперечки щодо цього, що велися у XI–XII ст., завершилися¹⁷. У нашому періоді, тобто у XV ст., двоє людей теоретично могли укласти шлюб, давши один одному обітницю у теперішньому часі (обітниця у майбутньому часі вважалася заручинами). Звісно, Папи і каноністи скептично ставилися до таких союзів (таємних шлюбів), оскільки головною проблемою був брак свідків і тому – недоведеність такого шлюбу у церковному суді¹⁸. Але доведений чи публічний шлюб зі згодою двох сторін був нерозривний: у Католицькій Церкві не існувало розлучення. Шлюб можна було тільки визнати недійсним, якщо була якась причина, що перешкождала йому із самого початку, наприклад, кровозмішання¹⁹.

Оскільки згода стала центральною у шлюбі, то питання примусу постало дуже гостро. Каноністи не були готові анулювати будь-який союз із натяком на примус чи дозволяти людям давати обітницю шлюбу без зважання на соціальні норми. Крім того, повага до батьків була християнською чеснотою, тому чимало відомих каноністів, як Граціан, визнаючи

¹⁶ D'Avray D. *Medieval Marriage: Symbolism and Society*. Oxford: Oxford University Press, 2005. P. 100-107.

¹⁷ Brundage J.A. *Implied consent to Intercourse // Consent and Coercion to Sex and Marriage in Ancient and Medieval Societies*, ed. Laiou A.E. Washington, D.C.: Dumbarton Oaks Research Library and Collection, 1993. P. 245-248.

¹⁸ Brundage J.A., *Law, Sex, and Christian Society in Medieval Europe*. Chicago: University of Chicago Press, 1987. P. 362-382.

¹⁹ DG C.29 c.1.

важливість згоди, писали, що дочка та син все одно мають слухатися батьків при виборі подружжя²⁰. Потрохи важливість особистої згоди наречених для союзу переважила: так, Петро Ломбардський стверджував, що примус є перешкодою до укладання шлюбу²¹, а Тома Аквінський заявляв, що люди, що досягли зрілості, не потребують згоди батьків для обітниць, незалежно від статі²².

Відтепер примусові шлюби створювали цікавий парадокс у канонічному праві. З одного боку, це таки був шлюб, нерозривний союз перед очима людей. З іншого боку, примус робив союз недійсним з канонічної точки зору. Доводилося розбиратися у церковних судах, де прохач мав довести наявність примусу. У канонічному праві, якщо справа була складна або не вирішувалася на місцевому рівні, віряни зверталися до вищих інстанцій Католицької Церкви; для примусових шлюбів такою інстанцією був Апостольський Пенітенціарій. Звісно, позов до Риму завжди відрізнявся тим, що Папа чи його представник не могли вислухати протилежну сторону, тому рішення мало умову *si est ita* – якщо місцевий урядник перевірить історію позивача і вона буде правдивою, то шлюб буде розірвано²³.

Теоретично канонічне право та Католицька Церква надали усі можливості для розривання примусових союзів: заснували шлюб на згоді, підкреслили важливість свобідної волі та створили інстанції для позовів у разі примусового шлюбу. Але, навіть якщо частина справ вирішувалася в місцевих церковних судах, чому ж так мало справ із примусовими шлюбами опинилося у реєстрах Пенітенціарію, і чому більшість із жертов були дорослими чоловіками?

Спершу розглянемо кілька виключень, коли дівчата, примушені до шлюбу у юному віці, приходять до

²⁰ DG C.32 q.2 c.12; C.36 q.22 c.9-13; C.30 q.5 c.3-4; C.32 q.2 c.13.

²¹ *Sent.* IV, D. 29.

²² *ST, Supplementum*, Q.43, Art.2-5.

²³ Schmutge L. *Barbara Zymermanin's Two Husbands // Medieval Church Law and the Origins of the Western Legal Tradition: A Tribute to Kenneth Pennington*, eds. Müller W.P., Sommar M.E. Washington, D.C.: Catholic University of America Press, 2006. P. 292.

Пенітенціарію. Наприклад, 1481 р. у Римі опинився позов Агнес Газакорвіч із Вільна²⁴. Дівчина рано втратила батьків і потрапила під опіку дядька, що одразу ж у присутності священника познайомив її з якимсь Ніколасом, якого вона раніше не бачила. Дівчинку спитали, чи їй подобається Ніколас, і налякана Агнес відповіла, що так; присутні врахували це як згоду на шлюб. Отримавши посаг (що і було причиною союзу), Ніколас одразу десь зник, навіть не подбавши про церемонії чи консумацію. Через три з половиною роки Агнес побралася із шляхтичем Лаврентієм, але прийшла звістка, що їх шлюб неможливий через попереднє «весілля» дівчини з Ніколасом. Агнес звернулася до Пенітенціарію. Справа показує кілька важливих факторів щодо жіночих позовів: по-перше, Агнес не позивалася одразу після примусового шлюбу; на час позову вона вже не була сама, а мала нареченого, що клопотав про канонічність шлюбу на місцевому рівні і, вочевидь, допоміг із позовом до Риму. Нарешті, перший «чоловік» Агнес зник, занедбавши її, тобто не мав контролю над її діями, а про подальше втручання дядька ми не дізнаємося – можливо, він помер, був відсутнім чи просто передав опіку над небогою в чужі руки. Жінка була відносно самостійною, але, при тому, могла розраховувати на фінансову та емоційну підтримку.

Така справа не єдина – подібне, наприклад, сталося із Веронікою де Вогесперг із Стразбурзької дієцезії. Примушена до шлюбу із Генріхом де Вілсбергом (який теж не бажав союзу і втік), дівчина за деякий час таки звернулася до Пенітенціарію, але тоді вона вже мала нового нареченого Гаспара, брата Генріха; позов вони подали разом²⁵. Фінансова підтримка та відносна самостійність були ключовими, щоб жіночий позов відбувся, тоді як чоловіки були вільніші у своїх діях та фінансах. Нарешті, позов до Риму вимагав зв'язків (як мінімум для пошуку проктора) та часом навіть особистої подорожі, тому очевидно, що надані канонічним правом можливості до розриву примусового шлюбу у Пенітенціарії обмежувалися становищем більшості жінок у суспільстві.

²⁴ RPG VI.3722.

²⁵ RPG VII.2522.

При тому, навіть серед чоловіків нечасто зустрічаються позови, коли примус відбувся у малому віці. Якщо вік і не вказується, ми бачимо це із справи: чоловіки розповідають історії, де їх примусили до шлюбу родичі жінки, з якою вони мали тривалий²⁶ або одноразовий (і зумисне спланований з метою шлюбу) статевий зв'язок²⁷. Такою ж була історія Григорія, з якої ми починали; подібне сталося із шляхтичем Вітусом Герцом (позов 1487 р.), тільки тут «жертві» погрожували не найняті чоловіки, а брати його коханки – служниці Урсули²⁸. Порівняймо факт «дорослості» примусу в реєстрах із роботами двох вчених-медієвістів: Корін Вібен та Річарда Хельмхольца. У своєму аналізі середньовічних шлюбів із італійської Лукки (XIV ст.), К. Вібен довела, що залежність хлопчиків, особливо сиріт, від рішень голів сімей та родичів насправді не сильно відрізнялася від подібної залежності дівчаток: бажання дітей не бралось до уваги незалежно від статі, а розривалися такі дитячі шлюби лише тоді, коли це було вигідно батькам²⁹. Класик канонічного права, Р. Хельмхольц, через дослідження англійських церковних судів теж довів, що пошлюблені без власної волі приходили до суду радше тоді, коли примус відбувся у дорослому віці, а діти переважно згоджувалися із волею батьків³⁰. Звісно, траплялися поодинокі винятки. У нашому реєстрі це справа Арконуса та Мейсти з Мюнстерської дієцезії, яким було лише сім і дев'ять на момент укладення шлюбу, але яким вдалося не консумувати його і звернутись до Пенітенціарію згодом у 1486 р., коли обоє були дорослі³¹.

Отже, можемо зробити кілька висновків. Реєстри Пенітенціарію справді показують, що сформовані у

²⁶ Наприклад, RPG VII.2532.

²⁷ Наприклад, RPG VIII.3384.

²⁸ RPG VII.2532.

²⁹ Wieben C. *Unwilling Grooms in Fourteenth-century Lucca* // *Journal of Family History* 40 no. 3, 2015. P. 263-276.

³⁰ Helmholz R. *Marriage Litigation in Medieval England*. New York: Cambridge University Press, 1974. P. 98.

³¹ RPG VII.2502.

середньовічному канонічному праві норми про шлюб за згодою і заборона примусу використовувалися на практиці. З іншого боку, можливості канонічного права суттєво обмежувалися дійсністю: позивачі потребували свободи дій, фінансового забезпечення та іншої підтримки для позову, чого часто були позбавлені жертви примусових шлюбів. Нарешті, реєстри Апостольського Пенітенціарію залишаються цінним джерелом для вивчення примусових шлюбів, адже розповідають конкретні історії людей, які спромоглися застосувати норми права і позбутися небажаних союзів. Для майбутніх досліджень джерело ще має інформацію про методи та причини примусу, способи опору жертв, їх нарративні стратегії тощо; в будь-якому разі, реєстри Апостольського Пенітенціарію можуть розповісти нам багато про середньовічні практики шлюбу та канонічного права, в дечому підтверджуючи попередні дослідження та наші уявлення про Середньовіччя, а в дечому ставлячи нові запитання та приводячи нас до несподіваних висновків.

ЗМІСТ

Від редактора	3
<i>Голубович І. В.</i> Середньовічна автобіографія: від «недоречного відступу» до «біографічного повороту» в сучасній гуманітаристиці (казус П. М. Біцилли).....	7
<i>Довгополова О. А.</i> Методологічний вибір історика та філософсько-історичні установки (теоретичні пошуки П. М. Біцилли та Л. П. Карсавіна).....	27
<i>Ярош О. А.</i> Аналіз теорій «харизми» Макса Вебера та Едварда Шилза.....	41
<i>Ізбаши-Гоцкан Т. О.</i> Політична ситуація в грецькому полісі за даними монетної типології (на прикладі Гераклеї Понтійської)	66
<i>Луговий О. М.</i> Держава та система освіти у Візантії.....	74
<i>Кузьмін Є.</i> Язичницькі боги в «Книзі ангела Разієля».....	92
<i>Налівайко А. О.</i> Взаємовідносини між церквою та королівською владою в Англії кінця XI - поч. XII ст. у висвітленні проф. Л. М. Беркута.....	100
<i>Чепіженко В. В.</i> «Політична мова» в стратегіях репрезентації влади Річарда II Плантагента	107
<i>Лобачова Т. О.</i> Населення Тоскани XV століття у висвітленні Девіда Герлігі	124
<i>Стасюк О. В.</i> Примус до шлюбу у реєстрах Апостольського Пенітенціарію (1431-1503).....	133
<i>Прохорова А. Ю., Тоцький П. М.</i> Жінка на троні: критична візія англійської протестантської політичної думки	143
<i>Івченко О. С.</i> Теорія конституційного роялізму в політичному вченні Генрі Ферна	155
Abstracts	162

Інформація про авторів

Голубович Інна Володимирівна, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова. Випусниця історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1989 р., писала під керівництвом І. В. Немченко курсову роботу.

Довгополова Оксана Андріївна, доктор філософських наук, професор кафедри філософії ОНУ імені І. І. Мечникова, кураторка платформи культури пам'яті Минуле/Майбутнє/Мистецтво. Випусниця кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1986 р., писала під керівництвом І. В. Немченко курсові та дипломну роботу.

Ярош Олег Анатолійович, кандидат філософських наук, старший науковий співробітник, завідувач сектору історії східної філософії Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. Випусник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1993 р., писав під керівництвом І. В. Немченко курсові та дипломну роботу.

Ізбаш-Гоцкан Тетяна Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, науковий співробітник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова. Випусниця кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1986 р.

Луговий Олег Михайлович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, науковий співробітник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова. Випускник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова 2004 р., в 2009 р. захистив дисертацію під керівництвом І. В. Немченко.

Кузьмін Євген, незалежний дослідник історії науки, фахівець із східноєвропейської географії Яд Вашем (Єрусалим, Ізраїль). Народився в Одесі, Україна. Випускник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1997 р.

Налівайко Андрій Олександрович, випускник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова 2009 р., аспірант І. В. Немченко в 2017–2021 рр.

Чепіженко Вадим Віталійович, кандидат історичних наук, доцент кафедри археології, етнології та всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова, керівник Центру антикознавства та медієвістики ОНУ імені І. І. Мечникова. Випускник кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова 2015 р., під керівництвом І. В. Немченко писав курсові та дипломні роботи та захистив дисертаційне дослідження у 2021 р.

Лобачова Тетяна Олександрівна, випускниця кафедри всесвітньої історії ОНУ імені І. І. Мечникова 2020 р., аспірантка І. В. Немченко в 2021–2022 рр.

Стасюк Ольга Володимирівна, здобувачка 2-ого року PhD програми із Пізнюантичних, середньовічних та ранньомодерних студій в Центральноєвропейському університеті: Відень (Central European University)

Прохорова Алла Юрїївна, випускниця (2005 р.), пошукачка та старша лаборантка кафедри історії стародавнього світу та середніх віків ОНУ імені І. І. Мечникова у 2011–2014 рр.

Тоцький Павло Микитович, випускник французького відділення факультету романо-германської філології та кафедри нової та новітньої історії історичного факультету ОДУ імені І. І. Мечникова 1980 р., старший викладач та доцент кафедри історії стародавнього світу та середніх віків Одеського національного університету імені І. І. Мечникова у 1995–2017 рр.

Івченко Ольга Степанівна, кандидат історичних наук, випускниця кафедри історії стародавнього світу та середніх віків історичного факультету ОНУ імені І. І. Мечникова 2011 р., аспірантка І. В. Немченко в 2011–2015 рр., захистила під її керівництвом дисертацію в 2021 р.

Наукове видання

LIBRA

**ЗБІРКА НАУКОВИХ ПРАЦЬ
ЦЕНТРУ АНТИКОЗНАВСТВА ТА
МЕДІЄВІСТИКИ**

Випуск VI

В авторській редакції

Підп. до друку 10.11.2022. Формат 60x84/16.

Ум.-друк. арк. 8,11. Тираж 20 пр.

Зам. № 2510.

Видавець і виготовлювач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Свідоцтво ДК № 4215 від 22.11.2011 р. Україна, 65082, м. Одеса,
вул. Єлісаветинська, 12

Тел.: (048) 723 28 39. E-mail: druk@onu.edu.ua